

ODBUDOWA MIASTA
POZNANIA
WYBÓR ŹRÓDEŁ

ODBUDOWA MIASTA POZNANIA WYBÓR ŹRÓDEŁ

I

1945-1946

Opracowały
Celina Barszczewska
Julia Wesołowska

Wybór źródeł
Stanisław Nawrocki
Celina Barszczewska
Julia Wesołowska

Archiwum Państwowe w Poznaniu

ARCHIWA
PAŃSTWOWE
ARCHIWUM PAŃSTWOWE
W POZNANIU

wydawnictwo

Poznań 2022

Projekt okładki:
Aleksander Barszczewski

Ilustracja na okładce:
Projekt pierzei wschodniej domków budniczych,
APP, Zarząd Miejski stołecznego miasta Poznania, sygn. 123.

Na tyle okładki:
Fotografia sądu pruskiego z 1883 roku, obecnie siedziba Archiwum Państwowego w Poznaniu

Recenzja:
prof. dr hab. Stanisław Jankowiak
dr hab. Jan Miłoś, prof. UAM

Copyright © by:
Celina Barszczewska
Julia Wesołowska

Copyright © by:
Archiwum Państwowe w Poznaniu

Korekta:
Hanna Kossak-Nowocień
Sebastian Surendra

Wydanie I
Poznań 2022

ISBN 978-83-963138-3-6
ISBN 978-83-67287-42-5

Wydanie:

Archiwum Państwowe w Poznaniu
ul. 23 Lutego 41/43
61-744 Poznań
tel. (61) 852-46-01
e-mail: archiwum@poznan.ap.gov.pl

Wydawnictwo Rys
Dąbrówka, ul. Kolejowa 41
62-070 Dopiewo
tel. 600 44 55 80
e-mail: tomasz.paluszynski@wydawnictworys.com
www.wydawnictworys.com

**Wydawnictwo punktowane uwzględnione
w „Wykazie wydawnictw publikujących
recenzowane monografie naukowe”
opublikowanym przez
Ministra Nauki i Szkolnictwa Wyższego
17 grudnia 2019
Identyfikator wydawnictwa: 73900**

Spis treści

Wstęp	7
Wokół odbudowy Poznania – zarys historyczny	13
Profesor Stanisław Nawrocki i jego spuścizna	23
Nota edytorska	31
Oznaczenia redakcyjne stosowane w dokumentach	35
Wykaz skrótów	36
1945.....	37
1946.....	239
Spis dokumentów	401
Spis ilustracji.....	407
Bibliografia	409
Indeks osób	413

Spis dokumentów

1945

1. 1945 luty 5, Poznań – Sytuacyjne sprawozdanie Zarządu Miejskiego w Poznaniu za okres od 1 do 31 stycznia 1946 roku złożone Wojewodzie Poznańskiemu. 39
2. 1945 luty 22, Poznań – Ogólny program odbudowy i rozbudowy miasta Poznania 42
3. 1945 marca 23, Poznań – Pismo Wydziału Techniczno-Budowlanego do Zrzeszenia Związków Zawodowych w Poznaniu w sprawie mobilizacji rzemieślników i robotników budowlanych do odbudowy miasta Poznania 55
4. 1945 marzec 27, Poznań – Pismo Prezydenta Stołecznego m. Poznania w sprawie odbudowy Łoży Pomasońskiej w Poznaniu 54
5. 1945 kwiecień 6, Poznań – Okólnik nr 40 Prezydenta m. Poznania dotyczący prowizorium budżetowego..... 55
6. 1945 kwiecień 6, Poznań – Sprawozdanie z wizji lokalnej w budynku Łoży Pomasońskiej w Poznaniu..... 55
7. 1945 kwiecień 10, Poznań – Protokół z posiedzenia Komisji Rozbudowy Starego Rynku w Poznaniu 57
8. 1945 maj 28, Poznań – Wybór Społecznego Komitetu Odbudowy miasta Poznania 58
9. 1945 czerwiec 1, Poznań – Sprawozdanie Wydziału Oświat, Kultury i Sztuki za okres od 1 do 31 maja 1945 roku 59
10. 1945 czerwiec 2, Poznań – Zestawienie kredytów na rok 1945 61
11. 1945 czerwiec 5, Poznań – Propozycja Zarządu Miejskiego w Poznaniu dotycząca utworzenia Poznańskiego Urzędu Odbudowy 64
12. 1945 czerwiec 8, Warszawa – Instrukcja Ministerstwa Odbudowy o rozdziale kredytów na odbudowę w miesiącu maju i czerwcu 1945..... 65
13. 1945 czerwiec 8, Poznań – Okólnik nr 125 Prezydenta miasta Poznania dotyczący ustalania preliminarza budżetowego na lata 1945-1946..... 67
14. 1945 czerwiec 8, Warszawa – Instrukcja Ministerstwa Odbudowy dotycząca zasad bieżącego kredytowania odbudowy 68
15. 1945 czerwiec 18, Poznań – Problemy związane z odbudową miasta Poznania.... 72
16. 1945 czerwiec 21, Poznań – Zestawienie wydatków przeznaczonych na odbudowę w miesiącu sierpniu 1945 roku..... 75
17. 1945 czerwiec 25, Poznań – Protokół z konferencji w sprawie ujednoczenia postępowania przy badaniu wykonanych remontów budynków uszkodzonych w czasie działań wojennych..... 77
18. 1945 lipiec 2, Poznań – Rozprowadzenia kredytów do końca lipca 1945 roku 78
19. 1945 lipiec 10, Poznań – Projekt budżetu Wydziału Techniczno-Budowlanego w latach 1945/46 78
20. 1945 lipiec 20, Warszawa – Zarządzenie Ministra Odbudowy w sprawie podziału wydziałów komunikacyjno-budowlanych w urzędach wojewódzkich na wydziale odbudowy i wydziały komunikacyjne 80
21. 1945 lipiec 26, Poznań – Pismo prezydenta miasta do Ministerstwa Odbudowy w sprawie utworzenia Poznańskiej Dyrekcji Odbudowy 81

22.	1945 lipiec 26, Poznań – Kosztorys na wykonanie prac zabezpieczających w kościele Najświętszej Maryi Panny i Psalterii na Ostrowie Tumskim w Poznaniu.....	83
23.	1945 lipiec 26, Poznań – Projekt statutu organizacyjnego Poznańskiej Dyrekcji Odbudowy.....	85
24.	1945 sierpień 8, Poznań – Uwagi do planu zabudowy miasta Poznania.....	92
25.	1945 sierpień 14, Poznań – Zestawienie przybliżonych kosztów strat względnie odbudowy budynków zniszczonych wskutek działań wojennych w Poznaniu (według cen z 1939 roku).....	103
26.	1945 sierpień 14, Poznań – Zestawienie procentowe zniszczeń budynków wskutek działań wojennych w Poznaniu.....	106
27.	1945 sierpień 17, Poznań – Pismo Zarządu Miejskiego w Poznaniu do Wydziału odbudowy Urzędu Wojewódzkiego Poznańskiego dotyczy przybliżonych kosztów odbudowy budynków, zniszczonych wskutek działań wojennych w Poznaniu.....	106
28.	1945, sierpień 24, Poznań – Projekt układu komunikacyjnego śródmieścia Poznania.....	108
29.	1945 sierpień 24, Poznań – Protokół z konferencji w sprawie projektu układu komunikacji śródmieścia Poznania.....	121
30.	1945 wrzesień, Poznań – Sprawozdanie architekta miasta Poznania o zniszczeniach i odbudowie.....	126
31.	1945 wrzesień 29, Poznań – Sprawozdanie dotyczące szkód powstałych w wyniku działań wojennych na terenie miasta Poznania.....	133
32.	1945 października 2, Poznań – Rozdział kredytów na budowę zabytkowe w miesiącu lipcu i sierpniu 1945 roku.....	135
33.	1945 październik 2, Poznań – Sprawozdanie z działalności Wydziału Techniczno-Budowlanego za okres od 1 do 30 września 1945 roku.....	137
34.	1945 październik 2, Poznań – Sprawozdanie z działalności Miejskiej poznańskiej kolei Elektrycznej za okres od 1 do 30 września 1945 roku.....	148
35.	1945 października 12, Warszawa – Powierzenie przez Ministra Odbudowy obowiązku zorganizowania Poznańskiej Dyrekcji odbudowy architektowi J. Cieślińskiemu.....	149
36.	1945 październik 27, Poznań – Program praca przy odbudowie i remoncie budynków państwowych miasta Poznania.....	150
37.	1945 październik 30, Poznań – Sprawozdanie Wydziału Odbudowy na miesiąc październik 1945 roku.....	161
38.	1945 październik 30, Poznań – sprawozdanie z działalności Zakładów Siły, Świata i Wody stołecznego miasta Poznania za miesiąc październik 1945 roku.....	164
39.	1945 październik 31, Poznań – Sprawozdanie Wydziałów Oświaty, Kultury i Sztuki na okres od 1 do 31 października 1945 roku.....	165
40.	1945 listopad 2, Poznań – Sytuacyjne sprawozdanie Zarządu Miejskiego w Poznaniu za okres od 1 do 31 października 1945 roku złożone Wojewodzie Poznańskiemu.....	166
41.	1945 listopad 2, Poznań – Sytuacyjne sprawozdanie Zarządu Miejskiego w Poznaniu na okres od 1 do 31 października 1945 roku złożone Wojewodzie Poznańskiemu.....	169

42.	1945 listopad 5, Poznań – Rozdział kredytów na budowę zabytkowe w IV kwartale 1945 roku	173
43.	1945 listopad 14, Poznań – Protokół pierwszej konferencji w sprawie rozplanowania śródmieścia Poznania	173
44.	1945 listopad 14, Poznań – Opinia Kolegium Rzecznawców w sprawie zabudowy śródmieścia Poznania	178
45.	1945 listopad 15, Poznań – Uwagi dyplomowanego inż. architekta R. Sławskiego z Urzędu Wojewódzkiego w Poznaniu dotyczące planu rozbudowy Poznania	182
46.	1945 listopad 17, Poznań – Opinia dotycząca zabudowy śródmieścia Poznania	184
47.	1945 listopad 18, Poznań – Tezy dotyczące zabudowy śródmieścia Poznania	188
48.	1945 listopad 18, Poznań – Protokół Konferencji Kolegium Rzecznawców w sprawie rozplanowania śródmieścia Poznania	190
49.	1945 listopad 19, Poznań – Posiedzenie Kolegium Rzecznawców w sprawie rozplanowania miasta Poznania.....	198
50.	1945 listopad 20, Poznań – Posiedzenie kolegium Rzecznawców w sprawie rozplanowania miasta Poznania.....	218
51.	1945 listopad 20, Poznań – Organizacja Poznańskiej Dyrekcji Odbudowy	227
52.	1945 grudzień 3, Poznań – Zarządzenie dyrektora Poznańskiej Dyrekcji Odbudowy w sprawie składu komisji przetargowej	233
53.	1945 grudzień 13, Warszawa – Pismo Ministerstwa odbudowy o przydziale Poznańskiej Dyrekcji Odbudowy szkła taflowego.....	233
54.	1945 grudzień 18, Poznań – Okólnik dyrektora Poznańskiej Dyrekcji Odbudowy w sprawie zaginięcia książki Mittelstaedta „Rathaus in Posen” potrzebnej przy odbudowie Ratusza.	234
55.	1945, Poznań – Wyciąg z preliminarza budżetowego na III kwartał 1945 roku na okres od 1 sierpnia do 30 września 1945 roku	236
56.	1945, Poznań – Zasady organizacyjne Biura Polityki terenowej przy poznańskiej Dyrekcji Odbudowy.....	236

1946

57.	1946 styczeń 5, Poznań – Informacja architekta miasta Poznania o przebiegu odbudowy w 1945 roku	241
58.	1946 styczeń 8, Warszawa – Pismo Ministerstwa Odbudowy skierowane do Dyrekcji Odbudowy w Poznaniu w sprawie przydziału kredytu na odbudowę Poznania na miesiąc styczeń 1946 roku	245
59.	1946 styczeń 19, Warszawa – Pismo Ministerstwa Odbudowy w Warszawie do Poznańskiej Dyrekcji Odbudowy w sprawie rozdziału reglamentowanych materiałów budowlanych (na I kwartał 1946 roku).....	246
60.	1946 styczeń 29, Warszawa – Pismo Ministerstwa Odbudowy do Poznańskiej Dyrekcji Odbudowy w sprawie rozdziału kredytów na I kwartał 1946 roku na cele szkolnictwa	247
61.	1946 luty 13, Poznań – Sprawozdanie z działalności Poznańskiej Dyrekcji Odbudowy za czas od 1 kwietnia 1945 roku do 31 grudnia 1945 roku.....	247

62.	1946 luty 14, Poznań – Pismo Zarządu Miejskiego skierowane do ministerstwa Odbudowy z wnioskiem o ustalenie dla Poznania na rok 1946 kontyngentu kredytów budowlanych w wysokości 940 milionów złotych	251
63.	1946 luty, Poznań – Plan gospodarczy Starego Miasta Poznania	253
64.	1946 luty 22, Poznań – Sprawozdanie z działalności Wydziału Techniczno-Budowlanego za okres od lutego do końca września 1945 roku	256
65.	1946 luty 23, Warszawa – Pismo Ministerstwa Odbudowy do Poznańskiej Dyrekcji Odbudowy w sprawie przydziału kredytów na I kwartał 1946 roku	270
66.	1946 marzec 1, Poznań – Uwagi Dyrektora Izby Przemysłowo-Handlowej w Poznaniu do planu gospodarczego Starego Miasta	271
67.	1946 marzec 1, Poznań – Sprawozdanie z działalności Wydziału Techniczno-Budowlanego za okres od 1 października do 31 grudnia 1945 roku	272
68.	1946 marzec 5, Poznań – Okólnik dyrektora Poznańskiej Odbudowy Dyrekcji dotyczącej ustalania stopnia zniszczenia odbudowywanych obiektów	276
69.	1946 marzec 5, Poznań – Sytuacyjne sprawozdanie Zarządu Miejskiego w Poznaniu za okres od 1 do 28 lutego 1946 roku złożone Wojewodzie Poznańskiemu	277
70.	1946 marzec 19, Poznań – Okólnik dyrektora Poznańskiej Dyrekcji Odbudowy dotyczący utworzenia wydziału inspekcji robót	278
71.	1946 marzec 19, Poznań – Plan zabudowania Targów Poznańskich	279
72.	1946 marzec 20, Poznań – Pismo Prezydenta miasta Poznania do Ministerstwa Odbudowy w Warszawie w sprawie przyznania dodatkowych subwencji na odbudowę	280
73.	1946 marzec 26, Poznań – Projekt budżetu Wydziału Techniczno-Budowlanego na rok 1946	281
74.	1946 marzec 29, Warszawa – Zarządzenie w sprawie wewnętrznej organizacji i trybu urzędowania Dyrekcji Odbudowy w Poznaniu	282
75.	1946 kwiecień 11, Poznań – Sprawozdanie w sprawie runięcia części ściany frontowej Pałacu Górków w Poznaniu	286
76.	1946 kwiecień 18, Poznań – Opinia Oddziału Planowania i Rozbudowy Miasta w sprawie odbudowy Katedry w Poznaniu	287
77.	1946 kwiecień 25, Poznań – Decyzja Komisji Programowej Poznańskiej Dyrekcji Odbudowy w sprawie kolejności robót	289
78.	1946 maj 2, Poznań – Protokół w sprawie zabezpieczenia i częściowej rozbiórki zabytkowego Pałacu Górków przy ul. Wodnej	289
79.	1946 maj 15, Poznań – Sprawa odbudowy Uniwersytetu Poznańskiego w Poznaniu	290
80.	1946 maj 15, Poznań – Protokół w sprawie zabezpieczenia zabytkowego Pałacu Działyńskich w Poznaniu	298
81.	1946 maj 20, Warszawa – Pismo Ministerstwa Obudowy do Poznańskiej Dyrekcji Obudowy w sprawie rozszerzenia kompetencji przetargowych Dyrekcji Odbudowy	299
82.	1946 maj 20, Poznań – Zawiadomienie Zarządu Miejskiego w Poznaniu o mających się odbyć obradach na temat programu ogólnego planu zabudowy Poznania	299

83.	1946 maj 28, Poznań – Kolegium Rzeczoznawców powołane przez Ministerstwo Odbudowy do zaopiniowania planu zabudowy miasta Poznania...	300
84.	1946 maj 28, Poznań – Protokół a konferencji a Kolegium Rzeczoznawców a w sprawie a planu zabudowy i rozbudowy miasta Poznania	302
85.	1946 maj 28, Poznań – Protokół obrad Kolegium Rzeczoznawców dotyczący rozplanowania Śródmieścia Poznania.....	311
86.	1946 maj 28, Poznań – Opinia Kolegium Rzeczoznawców dotycząca rozplanowania Śródmieścia Poznania.....	312
87.	1946 maj 28, Poznań – Opinia Kolegium Rzeczoznawców dotycząca zabudowy śródmieścia Poznania.	316
88.	1946 maj, Poznań – Odezwa Miejskiego Komitetu Obywatelskiego Premiowej Pożyczki Odbudowy Kraju do obywateli miasta o układ finansowy na odbudowę Ratusza Poznańskiego.....	321
89.	1946 czerwiec 1, Poznań – Okólnik dyrektora Poznańskiej Dyrekcji Odbudowy dotyczący utworzenia oddziału programowania i planowania	323
90.	1946 czerwiec 18, Poznań – Opinia Wacława Podlewskiego dotycząca spraw zabytkowych miasta Poznania	323
91.	1946 czerwiec 19, Poznań – Okólnik dyrektora Poznańskiej Dyrekcji Odbudowy w sprawie ustalania organizacji wewnętrznej wydziału realizacji.....	325
92.	1946 czerwiec 21, Poznań – Rezolucja Miejskiej Rady Narodowej stołecznego miasta Poznania potępiająca nieprawidłowości w podziale kredytów i dotacji bankowych.	326
93.	1946 czerwiec 25, Poznań – Pismo do Wojewódzkiej Rady Narodowej w Poznaniu w sprawie prowadzenia akcji zbierania funduszu na odbudowę zabytków Poznania	327
94.	1946 czerwiec 26, Poznań – Sprawozdanie z działalności Wydziału Techniczno-Budowlanego za okres od 1 stycznia do 31 marca 1946 roku.....	328
95.	1946 lipiec 5, Warszawa – Protokół inspekcji Poznańskiej Dyrekcji Odbudowy przeprowadzonej w maju- czerwcu 1946 roku	337
96.	1946 lipiec 10, Poznań – Odbudowa szkolnictwa w Poznaniu.....	344
97.	1946 lipiec 17, Poznań – Okólnik wewnętrzny naczelnika Wydziału Budowlanego dotyczący struktury organizacyjnej	347
98.	1946 sierpień 2, Poznań – Program prac urbanistyczno-architektonicznych na terenach zabytkowych miasta Poznania.....	348
99.	1946 sierpień 2, Poznań – Sytuacyjne sprawozdanie Zarządu Miejskiego w Poznaniu za okres od 1 do 31 lipca 1946 roku złożone Wojewodzie Poznańskiemu	352
100.	1946 sierpień 5, Poznań – Sprawa odbudowy Biblioteki Raczyńskich w Poznaniu.....	353
101.	1946 sierpień 7, Poznań – Protokół Wydziału Inspekcji Poznańskiej Dyrekcji Obudowy o przeprowadzonej kontroli prac przy odbudowie Pałacu Górków w Poznaniu.....	356
102.	1946 sierpień 7, Poznań – Umowa w sprawie odbudowy Bazaru Poznańskiego....	357
103.	1946 sierpień 13, Poznań – Protokół z konferencji, odbytej u Prezydenta Miasta, w sprawie odbudowy terenu Międzynarodowych Targów Poznańskich....	360

104. 1946 sierpień 19, Poznań – Sprawozdanie z wykonania zaleceń pokontrolnych skierowane do Gabinetu Ministra, Ministerstwa Odbudowy w Warszawie	362
105. 1946 sierpień 21, Poznań – Projekt organizacji i regulamin prac Komisji Architektonicznej	364
106. 1946 sierpień 27, Poznań – Regulamin prac Komisji Architektonicznej	366
107. 1946 sierpień 29, Poznań – Protokół w sprawie rozbiórki głównej wieży Zamku poznańskiego	367
108. 1946 wrzesień 4, Poznań – Regulamin Komitetu Rozbudowy stołecznego miasta Poznania	369
109. 1946 wrzesień 5, Warszawa – Dekret o rejestracji i przymusowym zatrudnieniu fachowych sił technicznych z dziedziny budownictwa na rzecz odbudowy kraju	372
110. 1946 wrzesień 9, Poznań – Protokół Poznańskiej Dyrekcji Odbudowy z inspekcji odbudowy Zamku Poznańskiego	375
111. 1946 wrzesień 13, Poznań – Protokół posiedzenia Komitetu Rozbudowy miasta Poznania w sprawie celowości dalszego działania	376
112. 1946 wrzesień 16, Poznań – Powołanie Komitetu Obudowy Ratusza w Poznaniu	379
113. 1946 wrzesień 17, Poznań – Zbiórka na odbudowę zabytków	382
114. 1946 listopad 20, Poznań – Wykaz robót Poznańskiej Dyrekcji Odbudów	384
115. 1946 listopad 21, Poznań – Protokół z konferencji rzeczoznawców w sprawie planu zabudowy Miasta Poznania	386
116. 1946 grudzień 10, Poznań – Wykaz budynków, w których dokonuje się remontów	391
117. 1946, Poznań – Sprawozdanie ze etanu prac budowlanych przy zabezpieczeniu i odbudowie Starego Ratusza w Poznaniu	392
118. 1946, Poznań – Zestawienie kosztów odbudowy obiektów zabytkowych	394